

Reflektioner omkring bibelsyn utifrån Mikael Tellbes bok *Vad menar vi med att Bibeln är Guds ord?*

När man närmar sig Mikael Tellbes bok *Vad menar vi med att Bibeln är Guds Ord?* (Libris 2015) ska man hålla i minnet att det främst är hans personliga ståndpunkter som presenteras. Inte lärarkollegiets i den teologiska högskola där han verkar.

Boken består av tre delar:

- I. Att tro på Bibeln som Guds ord
- II. Att läsa Bibeln som Guds ord
- III. Att tolka Bibeln som Guds ord

Vi kommer mest att ägna oss åt bokens första del vilket kan vara lite orättvist mot dess helhet. Orsaken är att vi står mest frågande inför den delen. Vi finner både guldkorn och svårsmälta budskap. Genom att uppehålla oss vid det svårsmälta riskerar vi dock att missa en del guldkorn.

Eftersom bokens bakgrund också utgörs av det samtal om bibelsyn som pågått under några år så vill vi börja med att citera en text som blev startskottet för vår (Anders och Rogers) första gemensamma artikel i ämnet. Texten är från 2008 signerad Mikael Tellbe och Lennart Boström:

“Ett bibeltroende sammanhang behöver hela tiden brottas med frågan om Bibelns status som Guds inspirerade ord.”

Därpå kommer en mening man kan fundera över:

“I dag har detta i allt högre grad att göra med frågan om skriftens auktoritet än om dess historiska sanningsvärde”. (Uppdraget s 120 ÖTH, 2008)

Bibelns status som Guds ord (BSGO) uppvisar alltså två särdrag:

- 1) BSGO beror allt mindre på Bibelns historiska sanningsvärde
- 2) BSGO beror allt mer på Bibelns auktoritet

Men auktoritet brukar hänga ihop med sanningsvärde, exempelvis har Per-Axel Sverker i sin doktorsavhandling (*Bibelsyn och frälsningslära i John Stotts teologi*) visat att det för många evangeliska teologer även anses gälla Bibelns auktoritet.

Om då Bibelns auktoritet – åtminstone delvis – frikopplas från sanningsvärde vad gäller historia (historicitet) vad är det då som träder i dess ställe? Vad är det som "allt mer" ger Bibeln status som Guds ord idag? Låt oss se vilken ståndpunkt Tellbe har idag.

I. Exempel som är tänkvärda, träffande och välformulerade

Tidigt i boken slår författaren fast att Bibeln är en särskild uppenbarelse från Gud:

"Bibeln innehåller alltså berättelsen om Guds särskilda uppenbarelse. Samtidigt är Bibeln som vittnesbörd om Guds uppenbarelse i historien själv en del av denna uppenbarelse." (s 30)

Han skriver vidare att vi måste lära känna Jesus Kristus, Guds son, och vara öppna för Bibelns bibelsyn – att Gud kommunicerar med oss människor och griper in i historien och gör övernaturliga saker. (s 31)

Författaren säger att han sätter frågetecken för att läsa bibeln utifrån en historisk-kritisk metod vars slutna världsbild både kan skapa distans till bibelordet, skepticism till det övernaturliga och ett motsatsförhållande mellan vetenskap och tro. Istället förordar han en historisk-grammatisk eller en historisk-teologisk metod. (s 57,58, 110)

Här skriver Mikael Tellbe väldigt bra och vi skulle kunna rada upp många fler citat som både är uppbyggliga och välformulerade.

Men visst har vi stora frågetecken, inte minst i kapitlet *Jag tror inte att Bibeln är felfri i allt men jag tror att den är trovärdig i allt den påstår* där en del av de positiva ståndpunkterna ser ut att urholkas.

Vid en utläggning över 2 Tim 3:16 och 2 Petr 1:20–21, två viktiga texter om Bibelns inspiration, skriver Tellbe:

"Vidare, det sägs inget om att dessa texter därmed per automatik skulle vara felfria eller ofelbara." (s 50-51)

Något vi vill titta på är därför vad Tellbe menar när han framhåller att Bibelns trovärdighet inte utesluter att den kan ha uppenbara fel på olika ställen.

II. Tellbe och olika kategorier av kritik mot Bibelns felfrihet

Argument mot Bibelns felfrihet har traditionellt kunnat delas in i två kategorier:

- 1) Interna fel, d.v.s. utsagor om motsägelser i Bibeln.
- 2) Externa fel, d.v.s. påståenden att bibliska faktapåståenden motsägs av externa mer korrekta källor (t ex historiska eller naturvetenskapliga). Idag angrips Bibelns ofelbarhet också allt oftare inom en tredje kategori.

3. Etiska fel. Det kan gälla Guds handlande i GT men också invändningar att moraliska ideal i NT är etiskt felaktiga. Mikael Tellbe berör alla kategorier men behandlar dem lite olika. **1)**

Interna fel eller motsägelser

Tellbe:

“Till exempel, vem dödade egentligen filistén Goliat som hade ett spjutskaft som “var tjockt som en vävbom”? Enligt 1 Sam 17 var det kung David, men enligt 2 Sam 21:19 var det Elhanan från Betlehem” (s 63)

Kommentar: Det här handlar förmodligen om ett avskrivningsfel eftersom det enligt 1 Krön 20:5 var Lahmi, gatiten Goliats bror som dödades av Elhanan. Brödernas spjut beskrevs likartat.

Tellbe:

“Eller hur gör vi med Paulus påstående att 23 000 israeliter dödades i öknen på en dag (1 Kor 10:8), medan källan till händelsen anger att det var 24 000 (4 Mos 25:9)?” (s 63)

Kommentar: Det är inte givet att Paulus åsyftar händelsen när de 24 000 dog i 4 Mos 25:9. Istället kan han syfta på 2 Mos 32:27-35 (dansen kring guldkalven och påföljande lössläpphet) då först 3 000 dräps av svärd och därefter en hemsökelse sker.

De förslag till lösningar vi ger hämtar vi från Folkbibelns noter till aktuella verser.

2) Externa fel eller motsägelser

Tellbe nämner Apg 5:32 där Gamaliel påminner om Theudas uppror (s 62). Enligt historieskrivaren Flavius Josefus dog en Theudas efter ett uppror år 45 d.v.s. långt efter Gamaliels tal. Men då namnet Theudas var vanligt och då det också var en turbulent tid efter Herodes död år 4 e.Kr. är det inte osannolikt att två upprorsmän med samma namn funnits (och alla upprorsledare avrättades under romarväldet).

En fråga Tellbe också ställer är hur Quirinius i egenskap av ståthållare i Syrien enligt Luk. 2:2 kunde medverka i en skattskrivning vid Jesu födelse. Han blir ju enligt Flavius Josefus inte ståthållare förrän år 6 e Kr. (s 63). Tellbe ger själv ett par möjliga förklaringar. Enligt Folkbibeln styrde (*hegemoneuontos*) Quirinius då, dock utan att vara ståthållare. Quirinius var kejsarens särskilda sändebud i östra delen av Romarriket mellan år 12 f Kr och 16 e Kr. Vid Jesu födelse var han militär befälhavare (styrde) men var ännu inte ståthållare.

Lägg nu märke till att Tellbe inte påstår att Lukas har fel angående tidpunkten för Theudas uppror. Han hävdar inte heller att Quirinius inte genomdrev den omtalade skattskrivningen. Frågorna kallas olösta. Men med de frågor som gång på gång väcks hos läsaren — hade Apostlagärningarna fel, skulle Quirinius ha gjort etc. — relativiserar betydelsen av Bibelns inre respektive yttre koherens inför frågan om Skriftens auktoritet.

Författaren säger inte rent ut att det är fel på dessa ställen. Däremot att det förmodligen är en del fel – och att det inte gör något.

3. Etiska fel

På sidan 12, 26 och 36 nämner Tellbe Guds roll i "utrotningskrig" i GT utan att ge läsaren någon utväg. Men i kapitlet *Att tolka Bibeln med utgångspunkt från Jesu kärlek* (s 134-148) skriver Tellbe mycket läsvärt om hur vi endast kan förstå GT:s berättelser utifrån kristustron.

Även Bibelns syn på utövad homosexualitet brukar beskrivas som etiskt felaktig. Dessa frågor behandlar Tellbe under delen *Att tolka Bibeln som Guds ord*. Dock utan att kalla dem för problemtexter:

"Det är ingen lösning att tåga ihjäl våra frågor inför Bibelns texter om homosexualitet. Det är inte heller en lösning att lämna bibeltexterna bakom oss; vi talar trots allt om Bibeln som Guds ord. I såväl församlingsledningar som i församlingar i stort behöver vi, med texterna som utgångspunkt, reflektera över vad som är en rimlig och ansvarsfull tolkning: Vad är en kristen äktenskapssyn? Vad innebär det att vara församling? Vad betyder det att läsa texten utifrån visionen av församlingen som en av Gud försonad och upprättad gemenskap?" (s 176)

Tellbe skriver delvis från ett pastoralt perspektiv. Samtidigt anknyter han till den tradition av "samtal och dialog" som varit stark inom frikyrkan. Man ska dock komma ihåg att frikyrkopionjärerna samtalade om tolkningar utifrån en gemensam värdering av Bibeln som "högsta norm, regel och rättesnöre" d.v.s. Sola Scriptura – ett arv från reformatörerna som frikyrkan (trots i andra avseenden annorlunda tolkningar) höll fast vid.

En pastor berättade att hans samfund har samtalat om de här frågorna i fyrtio år för att nå konsensus. Hans övertygelse är att detta inte kommer att inträffa innan man helt vikt sig för västerländsk syn på samlevnad.

Sådana samtal behöver i så fall ske i dialog också med vad den världsvida kyrkan står för, liksom med vad kyrkan har stått för under sin historia. Över allt annat behöver det ske utifrån formalprincipen om "Skriften allena".

Som Stefan Swärd påpekar utifrån 2 Tim 3:16–17:

"Bibeln ska inte bara bejakas intellektuellt, och föreläsas och lyssnas på. Den ska forma våra liv. Den är nyttig till undervisning, den kan bestraffa oss och avslöja synden och visa att vi är på fel väg, den kan upprätta oss och fostra oss i rättfärdighet. Gud formar oss som lärjungar genom sitt ord." (Bibeln – myt eller sanning, s 270)

Tellbe behandlar själv inte de så kallade etiska felen (3) på samma sätt som föregivna interna (1) respektive externa (2) motsägelser. De blir tolkningsproblem medan (1) och (2) används för att ifrågasätta doktrinen om Bibelns felfrihet. Men om man drar ur proppen och öppnar för en bibelsyn med felaktigheter ligger det i farans riktning att i vissa fall faktiskt "*lämna bibeltexterna bakom sig*" enligt citatet ovan (Tellbe s 176)

Hur lätt blir det då inte att vika sig inför det massiva tryck som finns idag på konformitet med tidsandan. Att helt enkelt avvisa dessa obekväma verser som etiskt felaktiga? (och rent generellt minskar knappast incitamentet att göra anpassningar för samfund eller lärosäten över vilka det vilar hot om att obekväma ställningstaganden kan påverka statsbidrag eller examensrätt)

III. Sanna doktriner utifrån felaktiga texter

Tellbe skriver:

”Vi kan inte helt och fullt ’bevisa’ vare sig profeten Jonas existens eller Danielsbokens datering.” (s 74)

Men bevisbördan ligger väl på den som förnekar Jonas existens eller Danielsbokens datering, särskilt i sammanhang där man ser Bibelns ord som Guds ord? Dels för att 2 Kung 14:25 säger att Jona är en historisk profet och dels för att Jesus talade om honom som historisk:

”Nineves män ska vid domen uppstå med det här släktet och bli deras dom. De omvände sig vid Jonas predikan, och här är något som är större än Jona” (Matt 12:41).

Det skapar förmodligen mer problem än det löser att se Jona som fiktiv. Det vore som om Jesus i en nutida kontext skulle säga “Narnias män ska vid domen uppstå med det här släktet”. Det är också svårt att komma ifrån de stora frågetecken som skapas kring Bibelns trovärdighet – en trovärdighet som ju Tellbe med rätta vill framhålla – om Jesus och apostlarna ska anses predika sanna doktriner utifrån falska texter. T.ex. utifrån texter av en författare på 160-talet f Kr som lägger framtidsförutsägelser i en 400 år tidigare Daniels mun, trots att de aldrig har uttalats.

Tellbe:

”Tänk om det helt enkelt är så att det är två eller tre ’Jesajor’ bakom bokens tillkomst eller att boken har redigerats i efterhand? Skulle det hota min tro på Jesajabokens budskap som Guds ord? Skulle inte Gud lika väl kunna tala genom boken även om det skulle handla om två eller tre Jesajaförfattare?” (s 73)

Jesus behandlar Jesaja bok som att den skulle tillskrivas en historisk Jesaja (både för kapitel 1-39 respektive kapitel 40-66 som föreslagits ha olika författare). Kanske tänker sig Tellbe då att Jesus anpassade sitt budskap till den rådande okunniga föreställningen för att åhörarna inte, likt pedantiska felfrihetsevangelikaler, skulle missa den andliga poängen i Jesu budskap och fastna i historiska hårklyverier. Att de skulle lyssna till sanna doktriner från texter med falska budskap om sig själva. Det här verkar inte övertygande och stämmer inte med evangeliernas bild av Jesus. Dessutom kan man fråga sig varför Jesus var så mån om att avslöja andra felaktiga föreställningar inom sin kultursfär (skenhelighet, människors bud etc.) men inte felaktiga författarskap.

Ponera istället att Jesus utifrån detta resonemang var ovetande om att Jesajaboken har flera författare och därför anslöt sig till en felaktig judisk uppfattning. I så fall är felfriheten så till den grad försvunnen att vi inte kan hävda att Kristus (eller apostlarna) bekräftade Jesajabokens inspiration. Därmed är också trovärdigheten försvunnen.

I själva verket är Jesus eget förhållande till skrifterna det kanske tyngsta skälet till att omfatta Bibelns felfrihet.

IV. Är frågan om Bibelns felfrihet ett nytt fenomen

Tellbe skriver

”Frågan om Bibelns felfrihet är historiskt sett ett tämligen modernt fenomen” (s 66).

Vi känner igen tanken från våra tidigare bibelsamtal. Han framhåller vidare att det var först vid slutet av 1800-talet och början av 1900-talet som felfriheten blev en stridsfråga. Men stämmer det att Bibelns felfrihet är ett så modernt fenomen?

En populär idé har varit att läran om Bibelns felfrihet är en modern teologisk nyskapelse av Princeton-teologerna A A Hodge och B B Warfield. Den underliggande tanken är förstås att det verkar konstigt om vi ska hålla oss till en viss doktrin om Guds ords inspiration om den inte har uppkommit förrän i modern tid.

Men läror preciseras ofta först vid behov. Exempelvis fastställdes kristologin tidigt (i våra trosbekännelser) och då på förekommen anledning. Däremot hade Guds ords sanning tidigare varit ganska självklar för kristna, och därmed dess felfrihet, varför det mer sällan fordrats debatt eller precisering.

Men läran om Bibelns felfrihet är allt annat än ny. Den har uttryckts genom seklerna. Att den blev en större stridsfråga först vid förrförra sekelskiftet torde hänga samman med de attacker som riktats mot bibeltron av den så kallade högre bibelkritiken. Denna hade trängt så djupt in i kristenheten att ett behov av kvalificeringar av läran om skriftens inspiration förelåg.

Det vore förstås ett felgrepp att blanda ihop teologiskt nyskapande med teologiskt utvecklande. Tanken har varit att formuleringen som används för felfrihet, att *"Bibeln är felfri i sina ursprungliga handskrifter"* skiljer sig från de tidigare mer odefinierade förekomsterna av ord om Bibeln som "perfekt", "felfri" och "ofelbar" som man kan finna bland puritaner, bland reformatorer, i vissa bekännelsedokument och hos kända kristna genom senantik och medeltid.

När Eusebios i sin kyrkohistoria (300-talet) söker harmonisera släkttavlorna hos Lukas och Matteus beror det på att de har kallats för motsägande. Varför harmonisera om inte felfrihet ansågs som defaultvärde? Eller när Jean Calvin försvarar Moses formulering i 1 Mos 1:16 (om det större och det mindre ljuset) mot anklagelser om att den är felaktig i astronomisk bemärkelse. Om Mose gjort fel så var det den helige Ande som gjort fel vilket var otänkbart för Calvin som förklarar att formuleringen görs för människornas förståelses skull.

Augustinus uttryckte sig tydligt om Bibelns felfrihet, vilket det fanns behov av i hans kamp mot manikeismen. I ett brev till bibelöversättaren Hieronymus beskriver han sin höga syn på Bibeln. I engelsk översättning: *"For I confess to your Charity that I have learned to yield this respect and honor only to the canonical books of Scripture: of these alone do I most firmly believe that the authors were completely free from error."*

När Augustinus ändå kom till en bibeltext som såg ut att vara motsägande lokaliserade han tre möjliga felkällor. 1) Felavskrivning från ursprungsmanuskriptet. 2) Dålig översättning som inte fångade meningen. 3) Att han själv inte lyckades tolka texten.

Augustinus menade alltså att Bibeln var felfri i sina ursprungliga handskrifter vilket visar att denna idé knappast är något nytt fenomen – även om en betydelseförskjutning av ordet felfrihet skulle kunna påvisas.

V. Bibelns självvittnesbörd väger tyngre än kyrkohistorien

När Tellbe frågar sig om felfrihet är en förutsättning för tron på Bibeln som Guds ord så är det en fråga som sällan har behövt ställas. Det brukar ses som en deduktiv slutsats att om Gud är sannfärdig så är hans ord sannfärdigt. Frågan är om felfriheten kan vara starkare implicerad än i nedanstående axplock av bibeltexter:

"Herrens undervisning är fullkomlig, den ger nytt liv åt själen, Herrens vittnesbörd är sant." (Ps 19:8)

"Herrens ord är renat, silver luttrat i degel av jord, renat sju gånger." (Ps 12:7)

"Din rättfärdighet är en evig rättfärdighet, din undervisning är sanning." (Ps 119:142)

"Allt Guds ord är rent från slagg, han är en sköld för dem som flyr till honom." (Ords 30:5)

"Skriften kan inte upphävas." (Joh 10:35)

"Helga dem i sanningen; ditt ord är sanning." (Joh 17:17)

"Ingen profetia har burits fram genom någon människas vilja, utan ledda av den helige Ande har människor talat vad de fått från Gud." (2 Petr 1:21)

Seth Erlandsson:

"Bibelns felfrihet grundar sig inte på människors felfrihet utan på Guds! Gud har felfritt uppenbarat för Jesaja, Jeremia, Amos etc. vad dessa ska forkunna och bevara för kommande generationer." Därför är ohörsamhet mot dessa profeter inte bara ohörsamhet mot dem utan mot Gud. Det framgår av Bibeln med all önskvärd tydlighet att Guds undervisning genom Mose, profeterna och apostlarna är felfri" (Biblicum 2015-4, s 190)

VI. Felfriheten i skottgluggen

Något summariskt presenterar Tellbe *The Chicago Statement on Biblical Inerrancy* – undertecknat av evangelikala ledare och samfund i USA 1978 – och ifrågasätter dess syn på Bibeln som felfri (*inerrant*) i dess ursprungliga handskrifter (s 68).

Tellbe vänder sig bl a emot dokumentets omsorgsfulla kvalificering av ordet felfrihet trots att det borde ses som föredömligt att klargöra ett för texten centralt begrepp. Exempelvis kan bibeltexten inte betraktas som felaktig när den; uppvisar brist på precision i modern mening, innehåller grammatiska oregelbundenheter, ger beskrivningar av naturfenomen såsom de observerats, innehåller avrundade tal etc.

Tellbe ifrågasätter om det ens blir relevant att använda ordet felfrihet om det krävs en förklarande definition med flera undantag. Men begrepp kan behöva vissa kvalificeringar och som vi har sett drog sig inte heller Augustinus för att göra sådana.

Förmodligen är det inte de förklarande avgränsningarna som stör. Tellbe vill snarare undvika att hänga upp så viktiga saker som världsbild och kristna försanthållanden på frågor om historiciteten i det han uppfattar som perifera frågor.

VII. Felfrihet är den andra sidan av myntet

Även John Stott och *Lausanne-deklarationen* som förespråkade att Bibeln är ofelbar (*infallable*) träffas av motsvarande kritik (s 68). Tellbe föredrar istället att använda positiva termer och beskriva Bibeln som trovärdig.

Samtidigt är det inte fel att beskriva en storhet i både positiva och negativa termer. Vid konciliet i Kalcedon fastslogs t ex att Jesus Kristus (med positiva ord) är "fullkomlig i gudomen och

fullkomlig i mandomen". Föreningen av hans två naturer i en person preciserades sedan (med negativa sats) "utan sammanblandning, utan förvandling, utan delning" etc. Låt oss också notera att Jesus syndfrihet är innehållsmässigt positiv (minst sagt!) men grammatiskt negativ.

Tellbe gör en poäng av att Kapstadsöverenskommelsen, en uppdatering av Lausannedeklarationen, varken använder ordet felfri eller ofelbar (s 68-69) vilket nu inte är förvånande med tanke på debatterna kring dessa begrepp. Men andemeningen ligger ju fast när den istället förklarar att Bibeln är "*Guds ord som aldrig ljuger eller slår fel*".

Bibeln själv beskriver ofta Guds ord positivt som "sanna" eller "fullkomliga" och därmed trovärdiga så vi håller med Tellbe så långt. Frågan är bara vad trovärdigheten innefattar.

Poängen är att Bibeln innehåller goda nyheter från Gud. Och att den är trovärdig i det. Men som bl. a evangelikala teologer har framhållit så är Skriftens auktoritet avhängig av dess sanning. Därmed blir auktoritet och felfrihet två sidor av samma mynt (Ridderbos). En inställning som kan spåras långt tillbaka i kyrkohistorien.

För Tellbe däremot utesluter trovärdigheten inte att Bibeln kan ha fel på vissa ställen. När han anför exempel på problemtexter är det därför viktigt för honom att framhålla att det faktiskt *kan* röra sig om fel, utan att Bibeln upphör att vara Guds ord.

Samtidigt markerar Tellbe också genom olika exempel att Bibeln ofta tillskrivits fel där den senare visat sig vara korrekt.

VIII. En bibelsyn med trovärdighet som ledord och felfrihet som precisering

Innan vi går vidare i Tellbes bok vill vi säga något om vad vi tror att en undervisning om Bibelns status som Guds ord behöver ha med.

"Hela Skriften är utandad av Gud och nyttig till undervisning, tillrättavisning, upprättelse och fostran i rättfärdighet, så att gudsmänniskan blir fullt färdig, väl rustad för varje god gärning." (2 Tim 3:16-17)

Här ser vi för det första att "*hela skriften*" är inspirerad. Man kan inte ta bort någon av Skriftens böcker. För det andra ser vi här att texten i sig är utandad av Gud. Inspirationen gäller inte i första hand de mänskliga författarna även om de var ledda av den helige Ande.

William Lane Craig har påpekat att såväl Jesus som Paulus argumenterar utifrån att texten i sig är inspirerad. När Jesus i Joh 10:34-36 samtalar med religiösa ledare säger han "är det inte skrivet att ni är gudar?". Om vi bortser från vad diskussionen handlade om så ser vi att Jesus låter sitt argument vila på ett enskilt ord i Psaltaren 82:6, nämligen "gudar" i flertal. (www.reasonablefaith.org/defenders-3-podcast/transcript/t02-04)

Motsvarande gör Paulus angående löftena om Abrahams säd i Gal 3:16: "*Nu gavs löftena till Abraham och hans avkomma. Det står inte: "och dina avkomlingar", som när det gäller många, utan som när det gäller en enda: och din avkomma, som är Kristus.*" Återigen vilar sanningen på ett enstaka ord, nämligen att ordet "avkomma" står i ental.

Exemplen visar att Jesus och Paulus menade att texten i sig, sådan den är formulerad, är Guds Ord.

En tredje komponent är människorna som talade och skrev ner texterna.

"Så mycket fastare står nu det profetiska ordet för oss, och ni gör rätt i att hålla er till det som till ett ljus som lyser på en dyster plats tills dagen gryr och morgonstjärnan går upp i era hjärtan. Framför allt ska ni veta att ingen profetia i Skriften har kommit till genom egen tolkning. Ingen profetia har burits fram genom någon människas vilja, utan ledda av den helige Ande har människor talat vad de fått från Gud." (2 Petr. 1:19–21)

Vi ser alltså tre steg som behöver hänga ihop i en bibelsyn.

- 1) Hela Skriften är inspirerad.
- 2) Texten i sig, d.v.s. själva orden är inspirerade, inte enbart några generella idéer eller berättelser. Gud har uppenbarat sig för oss genom lingvistiska yttranden som är Guds ord till oss.
- 3) Bibeln är Guds ofelbara ord genom människors ord.

En fråga är hur Guds ord kan "flyta ihop" med bristfulla människors ord och fortfarande vara Guds felfria ord. Tellbe ifrågasätter felfrihetens roll:

"Kan Gud ha använt sig av ofullkomliga människor som inte nödvändigtvis hade koll på allt? Är felfrihet en förutsättning för tron på Bibeln som Guds ord?" (s 60).

Men som vi har sett är det Bibelns egenskap av gudsutandade ord som gör Skriften felfri. Den bottnar ju i Guds egen natur! Det är han som felfritt har uppenbarat för Bibelns författare vad de skulle förmedla till samtida och framtida människor.

Gud, som har kunskap också om framtiden, visste att om han placerade människor som Paulus, Lukas eller Jesaja i en viss situation och uppenbarade sig för dem så skulle de ord som de skrev, trots mänskligt personliga avtryck, verkligen vara Guds ofelbara ord. (Det här förutsätter givetvis att man inte omfattar läran om *open theism* – ett förnekande av Guds allvetande – som blivit populär bland vissa evangelikaler.)

IX. Tellbe har mycket gemensamt med Chicago

När Tellbe beskriver sin bibelsyn i positiva termer är det lätt att hålla med:

"att Bibeln är helt sann i relation till dess anspråk och syfte, att dess budskap om räddning i Jesus Kristus är sanning och att den är trovärdig och tillförlitlig i det den påstår om Gud och Kristus, människan och världen." (s 70)

Samtidigt noterar vi att budskapet om att Bibeln är "*sann i allt den påstår*" är central i bibelsyner formulerade i såväl Chicago, Lausanne, Kapstaden som hos Mikael Tellbe.

Men evangelikaler som även står för Bibelns felfrihet är mer nyanserade än vad som framgår av Tellbes bok. De skiljer sig från en fyrkantig fundamentalistisk läsning av Skriften. Stefan Gustavsson har på sin blogg citerat hur teologen Paul Feinberg definierat Bibelns ofelbarhet enligt följande:

"påståendet att när alla fakta är kända kommer skrifterna, i de ursprungliga manuskripten och korrekt tolkade, visa sig vara utan fel i allt som de hävdar, med

hänsyn till graden av precision som avsetts, oavsett om påståendet gäller läran, historia, vetenskap, geografi, geologi, etc."

Stefan Gustavsson kommenterar sedan:

Notera de fyra kvalifikationerna som Feinberg lyfter fram:

1. *Kunskap: "när alla fakta är kända"*
2. *Textkritik: "de ursprungliga manuskripten"*
3. *Hermeneutik: "korrekt tolkade"*
4. *Författarens avsikt: "med hänsyn till graden av precision som avsetts."*

X. Auktoritet utan historicitet är en chimär

Det är ingen tvekan om att Mikael Tellbe både tror på och älskar sin Bibel. Stora delar av hans välskrivna bok lämnar vi utan kommentarer därför att vi håller med. Dock vill vi åter nämna historiciteten som vi inledde med.

Tellbe vill hålla sig till en betydande kärna av bibelberättelser med historiskt sanningsvärde.

... "för mig är det absolut avgörande att Gud har handlat i historien, till exempel att Gud kallade Abraham, att Israels folk befriades från egyptiernas slaveri, att Jesus har funnits och att Jesus uppstod från de döda. Kristen tro är förankrad i historien och det är helt grundläggande för min tro att Jesus har dött och uppstått i historien." (s 71)

Men han fortsätter också:

"Samtidigt konstaterar jag att det är vissa saker som skulle kunna klassas som fel, till exempel grammatiska former, stavning, olika läsarter eller vissa historiska uppgifter".

Avvikande grammatiska former, stavning och läsarter täcks in i det som Augustinus, Feinberg och andra förklarar medan "vissa historiska uppgifter" blir en slags vattendelare.

Anders Gerdmar tar tron på Bibelns historicitet ett steg längre när han skriver:

"Kristen tro är med nödvändighet historiskt förankrad, och det gäller i högsta grad Bibeln som ju är vittnesbördet om vad Jesus och apostlarna sa och gjorde. Kristen tro är falsifierbar. Historiska fakta är fundamentala för kristen tro och en avhistorisering urholkar tron. Om vi hävdar att Jesus eller Paulus sa en sak och kanske inte sa den här saken kan det inte uppfattas som annat än att vi håller oss till dubbla sanningar." (Bibeln – myt eller sanning? s 90)

Om man (som vi såg Tellbe göra) avsäger sig en historisk-kritisk bibelsyn men samtidigt bejaktar vissa resultat framsprungna från samma världsbild kan det starta oväntade processer. Somliga evangelikala teologer har nämligen gått mycket långt åt andra hållet efter att ha övergett tron på Bibelns felfrihet. Den respekterade men kontroversielle Peter Enns har till exempel beskrivit hur GT:s historicitet helt saknas innan monarkin uppstår och hur Moseböckernas berättelser

emanerar från myter inom den främre orientens kulturkrets. Den historiska kärnan har krympt betänkligt.

Det hindrar honom inte att ge berättelserna status av Guds inspirerade ord.

“The point I would like to emphasize, however, is that such a firm grounding in ancient myth does not make Genesis less inspired.” (Inspiration and Incarnation s 56).

Vi ser alltså hur historiciteten kan spelas ned betydligt utan att man med läpparna gör avkall på bekännelsen till inspirationen. Men är det en hållbar position? Vi tror inte det. Auktoritet utan historicitet är en chimär. Som vi har sett så uppfattar Jesus Jona som en historisk person. Paulus ser Adam som en historisk person (Rom 5:14). Matteus uttrycker att Jesaja 53 är skriven av Jesaja (Matt 8:17). Nya testamentet visar gång efter gång hur Jesus och apostlarna behandlar Gamla testamentet som verklig historia.

Vi tror att det är bättre att hålla fast vid felfriheten och att sedan tillåta sig en adekvat kvalificering av begreppet. De apologetiska poäng man eventuellt kan uppnå genom att ge avkall på detta kan bli dyrköpta. Kristendomens belackare kommer inte sluta jaga fel i Bibeln för att vi överger tron på Bibelns felfrihet – lika lite som grova omtolkningar av Jesus liv skulle upphöra om vi överger tron på hans syndfrihet.

Tellbe kallar definitioner av Bibelns felfrihet för “fruktlösa” och naturligtvis finns det alltid risk för ett felaktigt detaljfokus. Det är ju kärnan, Kristus, som är intressant. Men när Guds folk vill veta vad hans ord säger så är det inte dessa detaljer man ser. Förmågan att lyssna till texterna upphör inte för att man har en hög bibelsyn.

Som alternativ till den vanliga analogin om ett sluttande plan kan vi tänka oss ett badkarsbad. Det viktigaste där är 1) badkaret och 2) varmvattenkranen. Betydelsen av en badkarspropp må vara underordnad dessa. Men vem kan säga att den är oviktig?

XI. Om Ricoeur och den andra naiviteten

Tellbe skriver personligt om sin egen utveckling som bibelläsare och använder termerna “den första” respektive “den andra naiviteten” med hänvisning till filosofen Paul Ricoeur (s 109-110). Det ligger mycket i vad han säger om att komma tillbaka till en lyssnande läsning med Skriften som subjekt efter att bibelorden har objektifierats under studierna – att återvinna närheten till Skriften efter en tid av distans.

Ändå är det något som skaver här. Ricoeurs utvecklingschema handlar nämligen om mer än distans och närhet i bibelläsningen. Först läser man texterna naivt och därefter hamnar man genom ny kunskap i en intellektuell kritisk öken varefter man (förhoppningsvis, många tappar tron) känner sig kallad igen till trons symboler. *“Beyond the desert of criticism, we wish to be called again”* skriver Ricoeur (*The symbolism of Evil*). Det finns många exempel på hur man i spåren av denna förståelse skiljer på den första naivitetsens “försanthållanden” (*belief*) och den andra naivitetsens tro (*faith*) utan försanthållanden (t ex Harvey Cox). Trons symboler fungerar så att säga utan nämnvärd historicitet – då gärna genom mystikens praxis.

Det senare är dock inget vi vill tillskriva Tellbe, här talar vi endast om användningen av belastade termer. Vi riskerar ständigt att påverkas av begrepp utan täckning i Skriften. Det vore t ex osunt att lägga på studenter en förväntan att de ska hamna i “the desert of criticism”, tvivlen behöver knappast draghjälp. Dessutom, hur kan man vara säker på att förlusten av den första naiviteten inte också handlar om en förlust av den första kärleken?

XII. Bibeltron och de nya utbildningarna

Ett alltför högt pris är om ordets förkunnare tappar övertygelsens skärpa. Att de istället för *“Så säger Herrens ord”* säger *“Nu ska vi söka efter vad som är gott i allt detta”* och sedan presenterar ett blekare evangelium.

Tellbe skriver:

“I skolan lär vi oss att skapa distans till det vi studerar, att ifrågasätta och relativisera. Detta kan vara viktigt för att ställa de rätta frågorna och se nya perspektiv. Ibland kan jag möta den här distansen hos mina studenter med en längtan efter mer kunskap och en iver att fördjupa sig i tron. Men efter några månader eller ett års studier har Bibeln hamnat på avstånd.” (s 109)

En reflektion är att teologiska skolor har ett ansvar för att inte avtrubba blivande pastorer genom att undervisa utifrån en bibeltro som skiljer sig från hur de första kristna såg på Skriften och därmed försvaga dem inför deras framtida uppgift.

Därför vädjar vi till alla teologiska skolor i Sverige att hålla en genomtänkt linje i bibelsynsfrågan så att nya ledare som fostras där får redskap att bryta sekularisering inom kyrka och samhälle när de leder församlingar att inta ny mark för Guds rike.

Det är ett ofta konstaterat faktum att församlingstillväxt hänger ihop med en hög bibelsyn. Guds nådesord behöver nämligen presenteras med övertygelse för att förmedla kraft i situationer av tröst, förmaning och förkunnelse. Det är då orden förvandlar och attraherar.

Det sägs att Benjamin Franklins fru frågade honom varför han fortsatte att lyssna till George Whitfields predikningar. *“Du tror ju ändå inte på dem”* varpå Franklin replikerade *“Han gör det”*. Då fanns det anledning att lyssna.

Vi är övertygade om att det finns tillfredsställande svar på alla frågor och invändningar som kan resas mot Bibelns trovärdighet. Därför vill vi uppmuntra alla förkunnare att liksom Paulus *“försvara och befästa evangeliet”* (Fil 1:7), så att de troende får hjälp att bli *“fasta och grundade i tron och inte låter er rubbas från hoppet i det evangelium som ni har hört”* (Kol 1:23).

Anders Robertsson
Roger Gustavsson